

Csapó Endre

Elmérgező emlékmű vita

Megjelent a Magyar Élet 2014. május 15-i számában

A baloldal csúfos veresége és szétesése után egyes részei igyekeznek valamilyen nagy, látványos kormányellenes tömegmegmozdulást gerjeszteni. Egy tervezett emlékműben találták meg mozgolódásuk tárgyát. Hol vannak azok a szép marxi idők, amikor ki lehetett vinni a fölzaklatott munkásokat az utcára, törni-zúzni, ordítozni. Most csak annyira telik, hogy néhány jól öltözött pesti polgár tornagyakorlatozik a Szabadság téri emlékmű építkezés kerítésének szétszerelésén.

A német megszállásnak emléket állító szobor felállításáról még tavaly év végén hozott döntést a kormány, annak értelmében az emlékműnek március 19-ig el kellett volna készülnie. A Szabadság téren felállítandó emlékmű **Párkányi Raab Péter** szobrász munkája, „Magyarország német megszállása 1944. március 19” elnevezést kapja. *„A kompozíció két fő elemből: német birodalmi sas és Gábrriel arkangyal alakjából, valamint egy több elemből, 13 db oszlopból, timpanonos és architrávós kapuzatból és feliratokból áll. A kompozíció anyaga bronz, kő és krómacél. A teljes magasság kb. 7 méter”* – olvasható a műszaki leírásban, ami szerint ezek az allegorikus alakok az elnyomót és elnyomottat, a megszállót és a megszállottat jelenítik meg.

Az MSZP, az Együtt-PM és a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) kifogásolta az emlékmű felállításáról szóló kormányzati döntést. A Jobbik egyetért az emlékműállítással, de áthelyeztetné a Szabadság téren lévő szovjet emlékművet valamelyik temetőbe.

A Kormányzati Információs Központ január 12-én azt közölte: a kabinet minden magyar áldozat előtt lerója kegyeletét a Magyarország tragikus német megszállására emlékeztető alkotás állításával, és a holokauszt 70. évfordulójára szervezett emlékévvel. Az emlékmű a kormány szándékai szerint egyike a Holokauszt Emlékév alkalmára készülő létesítményeknek.

A kormány által létrehozott Magyar Holokauszt-2014 Emlékbizottság már múlt év januárjában megkezdte a tervezett programok előkészítését a magyar zsidóság deportálásának hetvenedik évfordulójára. Néhány mondat a kormány részéről tett méltatásokból:

Orbán Viktor: *„Új alkotmányunk szavaival valljuk, hogy a XX. század erkölcsi megrendüléshez vezető évtizedei után múlhatatlanul szükségünk van a lelki és szellemi megújulásra”. A miniszterelnök szerint itt az idő a megújulásra, eljött az ideje annak, hogy a magyar nemzet történelmét végre egészben lássuk. „A magyar zsidóság fájdalma minden magyar ember fájdalma. Bár a holokauszt borzalma zsidó honfitársainkra méretett, az ő életüket, javaikat pusztította el, a nemzet közös fájdalma és vesztesége volt. Felfogásunk szerint ugyanis a magyar zsidóság a magyar nemzet része volt, és az is marad”*

A legfogósabb kérdés, hogy mit kezdjen a később született nemzedék az együttélés kérdésével. Orbán szerint a magyarok mindent megtettek, amit tehettek: *„Bocsánatot kértünk, habár tudjuk, hogy a népiirtókkal való kollaborálás bűne megbocsáthatatlan. Jóvátételt adtunk, habár tudjuk, ami történt, jóvátehetetlen. Olyan felelősséget nem vállalunk, amely nem illet bennünket.”* Orbán szerint német megszállás nélkül nincs deportálás és

nincsenek százezerszámra elveszett életek sem. Ennek belátása nélkül szerinte nehezen képzelhető el őszinte és bizalomra épülő együttélés a jövőben.

Navracsics Tibor hangsúlyozta: egy politikai közösség nem élhet csak a múltba zárva, nem élhet csak „a XX. század tragédiáinak elemzési hálójába bonyolódva. Miközben Európa más nemzetei a XXI. században élnek, nem engedhetjük meg magunknak, hogy újra és újra csak a XX. század tragédiáit értelmezzük újra – mondta. Hangsúlyozta azt is, hogy az áldozatokat meg kell siratni, és el kell temetni, az elkövetőket meg kell találni és meg kell büntetni, feldolgozva a XX. század tragédiáját, tanulva abból, tovább kell lépniünk a XXI. századba”

Lázár János: „A magyar állam egyes vezetőit súlyos, személyes felelősség terheli a magyar zsidók deportálásáért. Saját polgáraik halálra ítéeléséért” – hangsúlyozta az államtitkár. A magyar állam nem volt képes megvédeni saját polgárait, de nem is követett el minden tőle telhetőt. Magyarország számára nemzeti tragédiának nevezte a holokausztot.

Az emlékmű bírálata

„Az újév egyik első híre volt, hogy a kormány emlékművet kíván állítani Magyarország német megszállásának 70. évfordulójára. Sokan gondolhatják, hogy rossz tréfáról van szó, hiszen erre az emlékműre még akkor sem volt igény, amikor Magyarországon kötelezően írták elő az antifasizmust.” Ezt **Ungváry Krisztián** írta, de ő csak egyike volt azoknak, akik negatívan reagáltak a kormány kezdeményezésére, mindenképpen azt látva benne, hogy az 1944. március 19-én történt német megszállásra emlékeztetés a magyar felelősség elhárítására szolgál.

Február 9-én a *Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége* (Mazsihisz) nyílt politikai támadást indított a tervezett Szabadság téri emlékmű felállítását ellen! E vallási szervezet vezetői határozatot fogadtak el arról, hogy a Mazsihisz szólítsa fel a magyar kormányt, hogy állítsa le a Szabadság térre tervezett német megszállási emlékmű felállítását, „mert annak szimbolikája jelentős mértékben hozzájárul, a nemzeti felelősség elhárításához.” Május 2-án a *Hír Televízió* Magyarország élőben című műsorában a Mazsihisz elnöke, **Heisler András** kifejtette, hogy a szobor szimbolikus üzenete félreérthető. Azokban az időkben ugyanis Magyarország nem volt ártatlan. Azt mondta, ha a műemlék megépül, akkor elkerülik majd a Szabadság teret.

A *Hetek*-nek nyilatkozó kormányzati források egyetértenek abban, hogy az emlékévkapcsán kirobbant botrányok mindegyike a vitázó felek eltérő és összebékíthetetlennek tűnő történelemszemléletére vezethető vissza. Kormányoldalról kikérik maguknak, hogy tagadnák vagy reaktivizálnák a holokausztot, és éppen ezért az emlékművet sem tekintik provokációnak. Megítélésük szerint, amíg ez a kormányt osztja a kártyát, nem fordulhat elő, hogy olyan történelmi bűnökért is Horthy Miklós vigye el a balhét, amelyért a náci Németország közvetlenül felelős, az akkori magyar adminisztráció pedig csak közvetve.

Orbán Viktor miniszterelnök meghívására a kormányfőnél jártak a Mazsihisz vezetői április 30-án. A megbeszélésen a kormányzat részéről **Balog Zoltán** emberierőforrás-miniszter és **Lázár János** államtitkár is részt vett, a Mazsihisz részéről pedig **Heisler András**, a Mazsihisz elnöke, **Tordai Péter**, a Budapesti Zsidó Hitközség elnöke és **Kardos Péter** főrabbi volt jelen. A tárgyaló felek áttekintették azokat a kérdéseket, amelyek

feszültségeket okoznak a kormány és a magyar zsidó közösség között. A Sorsok Házával kapcsolatban a tárgyaló felek megállapodtak, hogy „*közösen egy utolsó kísérletet tesznek egy olyan együttműködési rendszer kialakítására, amelynek segítségével garantálni lehet a történelem hiteles bemutatását, a magyar zsidó közösség szempontjai szerint*” – fogalmaztak. Rámutattak: amennyiben az együttműködés formáiban sikerül megállapodni, akkor a Mazsihisz közgyűlése újratárgyalja korábbi döntését, és a kormányzat tovább dolgozik a gyakorlati megvalósításon; ha a Mazsihisz által fontosnak tartott elvi szempontok sérülnek, akkor – a miniszterelnök válasza szerint – a kormányzat újragondolja a Sorsok Háza megvalósítását.

A megbeszélésen szóba került az „Együttélés Háza” munkacímen jegyzett elképzelés, amely a tervek szerint a Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga épületében jönne létre. A Mazsihisz vezetői a találkozón átadták a miniszterelnöknek az ezzel kapcsolatos terveket, majd eszmét cseréltek az elképzelésről, amelyhez a miniszterelnök és a kormányzat jelen lévő képviselői „érzékenyen és nyitottan viszonyultak” – jegyezték meg.

Utaltak arra: a Szabadság téri emlékművel kapcsolatban a Mazsihisz vezetői kifejtették fenntartásaikat és ellenérzéseiket, amire válaszul a miniszterelnök megerősítette, hogy ebben a kérdésben neki „nincs mozgástere” ahhoz, hogy elmozduljon a korábbi koncepciótól. A tárgyaló felek rögzítették, hogy ebben a kérdésben továbbra is fennáll a konfliktus a Mazsihisz és a kormányzat között – tudatta a Mazsihisz. Közlésük szerint a megbeszélésen szóba került még számos, a magyar zsidó közösséget érintő kérdés, illetve megállapodtak abban, hogy a közeljövőben folytatják a megbeszéléseket.

Az ellenállás kérdése

Azt mondják baloldalról, hogy ha Magyarország ellenállt volna 1944. március 19-én, akkor más megítélés alá esne most. De így Magyarország bűnössége fennáll az együttműködés miatt.

Erről a kérdéstről személyes tapasztalattal szolgálhatok. Ebben az időben Budapesten voltam sorozott katonaként a kiképzés tartalékos tiszti tanfolyamán. A laktanyai zárt környezetben nem sokat tudtunk a politikai fejleményekről, így meglepetést okozott számunkra a reggeli eligazításon, hogy azonnali hatállyal kisebb csoportokban védelmi szolgálatra indulunk, mert Németország megtámadta hazánkat. Hárman, karpaszományos tizedesek, egy budai személygépkocsigarázs épületének fegyveres védelmét kaptuk parancsba. Csendesen telt a nap, közben azon tanakodtunk, hogy miért olyan fontos nekünk itt hősi halált halnunk 20–30 gépkocsiért? Izgalommal vártuk a németeket, akik eddig szövetséges bajtársak voltak, vajon milyen lesz velük a találkozás? Első világháborús Manlicher puskánkhoz kaptunk 5–5 töltényt, amiről majd írásban kell elszámolnunk. – Mi lesz velünk, ha 16-an jönnek? – így humorizáltunk, miközben tudtuk, hogy fegyverzetünkkel védtelenek vagyunk velük szemben. Szerencsére nem kellett nekik a polgári személykocsi, így estére visszatértünk a laktanyába.

Valahogy így állhatott országos méretben is a fegyveres ellenállás esélye a német támadással szemben. A magyar honvédség harcrakész ereje akkor még a Kárpátokon túl tartózkodott. A németek meglepően nagy erővel vonultak fel. Nem számoltak nagy ellenállásra, hiszen Hitler világosan megmondta Horthynak, hogy ha ellenkezik, Romániát,

Szlovákiát és Horvátországot is bevonja a megszállásba. Az „új kisantant” mindhárom tagjának voltak ugyanis területi követelései, „revíziós” igényei Magyarországgal szemben. A német érdek az volt, hogy Magyarország ne lépjen ki, folytassa a háborút. Nem akartak magyar katonai ellenállást, főleg azért, hogy ne kelljen csapatokat lekötni az országban, és az államigazgatást ezután újraszervezni, hogy az ország működőképes maradjon, az erőforrásokat, haditermelést mozgósítani lehessen. Német érdek volt, hogy a kormányzó ezért maradjon a helyén, a magyar csapatok felhasználhatóak legyenek a fronton. Hitler a katonai és politikai fellépés egyszerre alkalmazását tartotta fontosnak, ahogyan az erődemonstrációt is – olvassuk az elemzésekből.

A németek a Tisza mentén kettévágták Magyarországot. A megszállás négy oldalról történt: a zömmel Franciaországból kivont SS-páncélosok-alkotta „Északnyugati csoport” két irányban, Sopron és Pápa felől, illetve a Duna mentén nyomult be; a „Dél-nyugati csoport” SS és Wehrmacht egységei Zágráb irányából foglalták el a Dél-Dunántúlt és a Balaton környékét; a „Déli csoport” Görögországból átirányított hegyhadteste és SS-lovashadosztálya a megszállt Szerbia és Bánság felől a Tisza-Duna Közét és Budapestet vette célba; az „Északi csoport” pedig Krakkóból Szlovákián át vonult az Északi-középhegység mentén a főváros felé. Foertsh tábornok rendelkezésére emellett ütőképes légierőt is biztosított a Luftwaffe. A haditerv számolt az ellenállással is: az utasítás még parancsba adta, hogy „minden ellenállást kíméletlenül le kell törni”, azaz az ellenállókat agyonlőni, akit lefegyvereztek, azt Németországba internálni, a katonaság azon része, amely ellenállást nem tanúsít, pedig laktanyazár alá helyezendő. A Horthyval való tárgyalások nyomán Hitler visszarendelte a speciális egységeket, így például a Vár propagandaértékű elfoglalása elmaradt.

A német megszállásnak nem katonai, hanem politikai jelentősége van. A Kállay-kormány azonnal lemondott az ország szuverenitásának megsértése miatt. Ami ezt követően történt a németek részéről, az teljes egészében megvalósítja az ország szuverenitásának elvesztését.

A teljes államvezetés átvétele

Olvassuk **Bódvai László** írásában:

„A Gestapo és más német biztonsági szervek a megszállás napján kivettek minden rendőri funkciót a magyar belügyminisztérium kezéből (élére **Otto Winkelmann** SS tábornok került). Két magyar királyi miniszter is börtönbe került, **báró Bánffy Dániel** földművelésügyi miniszter és a belügyminiszter, **Keresztes-Fischer Ferenc**, aki a honi szélsőjobboldal ellen több rendészeti intézkedést is tett korábban. Az új német követ **Veesenmayer** a magyar kormány összetételére tervet, nemcsak javaslatot nyújtott be a kormányzónak már március 20-án, katonai fenyegetéssel kísérve azt (a Királyi Vár elfoglalása, a kormányzó elfogatása).

A megszállás alatt létrejövő Sztójay-kormány összetételében legalább 70%-ban a németek által javasolt személyeket tartalmazott (**Rácz Jenő**, **Kunder Antal**, **Jaross Andor**, **Endre** és **Baky** államtitkárok, **Szász Lajos**, stb.), a korábbi kabinetből is csak a nyíltan németbarátok maradtak pozícióban, akár államtitkári szinten is (a kormányzó egyetlen igazi

sikere, hogy **Imrédy** nem lett kormányfő, sem igazi siker, mert **Sztójay** lelkesen végrehajtott mindent, amit a megszállók parancsoltak neki.)”

A megszállás után nem igaz, hogy csak baloldali politikusok kerültek letartóztatásra. A fenti miniszterek letartóztatása mellett – akik konzervatív magyar politikusok voltak, a kormányzó elkötelezett hívei – vezető katonákat (**Ujszászy István, Kádár Gyula**), arisztokratákat és a gazdag, befolyásos polgárokat, köztük szép számmal elkötelezett legitimistákat (**gróf Sigray Antal, Csekonincs István, Gratz Gusztáv, Szapáry Antal, Baranyai Lipót, gróf Apponyi György, Bródy Ernő, Huszár Aladár, Laky Dezső, Szentiványi Lajos**) is elfogtak, több esetben a felső- vagy alsóházi mentelmi jogot is semmibe véve. Háromezer főt lecsuktak, körülbelül tízezer főt internáltak, saját hatáskörben a megszálló német erők. Áprilisban megjelentek az első zsidó gettók és a zsidókat megfosztották minden – még létező – állampolgári joguktól, májusban pedig megindultak a tömeges deportálások, a magyar rendvédelmi erők segítségével. Két hónap alatt megduplázták a német megszálló katonai haderő létszámát (összesen kb. 120.000 fő).

Az állam- és közigazgatásban két hónap alatt, középvezetőkig ható elcserét hajtottak végre, amely sokszor kihatott az állami vállalatokra is. Közjogi méltóságok egész sorát váltották le, a főispánok 70%-át (akik szintén kormányzóhűek voltak) és a polgármesterek 60%-át is, önhatalmúlag, a mandátumuk lejárta előtt, akik szintén elkötelezett hívei voltak a kormányzósági rendszernek.

A németek nem szövetségesként, hanem megszállóként viselkedtek, hiszen több ponton és a politikai akaratot tekintve is, súlyosan beavatkoztak országunk belügyeibe, és operatív módon sokszor közvetlenül vagy közvetve, de irányították az országot. A magyar államiság megkérdőjeleződött aktivitásában, hatalmi intézményei ha nem is szűntek meg, önállóságuk jelentősen csorbult.

A jogbiztonság, az alkotmányosság, a törvényesség érvényesülése – tehát azok az elemek, amelyek egy ország számára a szuverenitás zálogai lehetnek – akadályoztatva volt, több szinten is. Amennyiben „önálló” lépések is voltak a magyar kormány lépései forma szerint, azok mindenben a megszállók elvárt direktívái szerint történtek, amely jelen esetben inkább kollaborációnak, mint szuverén lépésnek tekinthetőek, beállt szép lassan a Quisling-szindróma. (Hasonló diagnózis kimondható a szovjet megszállás alatt működő 1945–1947-es magyar kormányokra is.)”

Életveszélyes helyzet

A magyar állam valóságos életveszélyben volt. Ha Magyarország akkor fegyveresen ellenáll, annak következményei nagyon is beláthatóak voltak. A szovjet csapatok 1944 februárjában átkeltek a Dnyeper folyón, majd a Prut folyón is. Gyors előretörésük nyomán nyilvánvaló lett, hogy hamarosan eléri a magyar határt. A német kormány számára sorsdöntő fontosságú lett, hogy biztosítsák Magyarországot, hiszen a magyar kiugrás a teljes összeomlást jelentette volna Németország számára, ráadásul attól is tartottak, hogy a magyar kormány végül mégis eljut a közvetlenül a szovjetekkel kötendő fegyverszünet gondolatáig. Februárban tehát felgyorsultak a megszállás végrehajtásának konkrét előkészületei. Szorongatott helyzetében Hitler mindenre képes volt. Nem üres fenyegetés volt részéről a szomszédokat ráereszteni Magyarországra. A német támadás otthagyt volna egy leromlott,

megszállásokkal szétszaggatott, széthordott nemzetet. A Kárpát-medence katonai védelmét szívesen átvette volna a Hitler-szövetséges Szlovákia, Horvátország és Románia, egyúttal kielégítve területéhségüket. Az így kialakult helyzet pompásan megfelelt volna a szovjet oldalra átálló Romániának és Szlovákiának. Ebbe nyomult volna bele a szovjet haderő új szövetségeseivel.

Ezt védte ki Horthy Miklós beleegyezése amikor nem rendelte el a fegyveres ellenállást, amikor beleegyezett a pillanatnyilag kisebbik veszteséggel járó megszállásba.

Méltánytalan vádaskodások

Nem bírja elviselni a magyarországi baloldal, hogy Horthy Miklós kikerülte a közelgő zátonyt, megmentve az országot a közvetlen tragédiától. Odáig nem terjed a gondolkodásuk, hogy mi lett volna a sorsa a teljes zsidó lakosságnak ebben az esetben. Nem lett volna aki megmenti a Budapesten élő és ott menedékre talált zsidó százezreket. Magyarországnak nem volt ereje, lehetősége március 19-e után tovább fenntartani mindazt, amit szuverenitása birtokában gyakorolt, hogy senki nem volt életveszélyben hite, származása, világnézete miatt.

Teljes okkal, és a helyzet ismeretében jelentette ki **Orbán Viktor**, hogy olyan felelősséget nem vállalunk, amely nem illet bennünket. Nem ok nélkül hangzik el ilyen utalás mások részéről is, mert bizony elhangzik olyan vélemény, ami szerint nem védte meg a magyar nép, mert nem is akarta megvédeni a zsidókat, a magyar hatóságok szedték össze őket, nem a németek, a magyarok hagyták az elhurcolásokat, bűnös volt mindenki, az egész magyarság stb. Mindezt a mai magyaroknak is vezekelniük kell.

Ungváry Krisztián a magyar kormányt vádolja történelemszemléleti koncepcióval, mondván a szoborállítással azt akarja megjeleníteni, hogy a holokauszt magyarországi áldozatai sorsát a németekre hárítja, így „a megszállási emlékmű a nemzeti önfelmentés mementójaként szolgál”. És ilyeneket állít „történész”-ként: *„Az új emlékmű a Fidesz emlékezetpolitikai koncepciójába ágyazva nyeri el értelmét. A megszállás, amely szemben áll a magyar lakosság »embermentési« akciójával, egyfajta szabadjegyet biztosít minden múltjával szembe nem nézett jobboldalinak ahhoz, hogy felüljön a nemzeti önfelmentés vonatára.”*

Másszóval azzal erőlködik a történész, hogy minden zsidókat mentő akció, beleértve a Horthy által elrendelt csendőri beavatkozást, amivel megmentette a budapesti zsidókat, csak mentegetőzés, a felelősség alól kibújni akarás.

Ilyen és hasonló, nagyhatalmi háttérű nyomásgyakorlás hatása alatt jöhetett létre **Áder János** köztársasági elnök megnyilatkozása is, amely szerint: máig ható fájdalom, hogy a magyar állam nem szegült szembe „a német megszállók ördögi tervével”, a végső megoldás kikényszerítésével, sőt annak kiszolgálójává vált. „Az 1944. március 19-én megszállt Magyarország nem védte meg polgárait” – mondta. Áder János szerint erre sem mentségként, sem magyarázatként nem szolgálhat, hogy ez Európa sok más országában is így történt, az áldozatokat ugyanis senki nem adhatja vissza nemzetünknek.

Az elnöknek vagy hiányosak az ismeretei a szembeszegülés akkori körülményeiről és veszélyességéről, vagy pozíciójának védelmében vállalja politically correct módon országa bűnösségét. Ilyen átgondolatlan kifejezés igazolásul szolgálhat azok számára, akik a magyar nép kollektív felelősségét is hangoztatják, meg azt is hogy ennek alapján a mai magyar nép is

kérjen bocsánatot, szolgáltatson anyagi, erkölcsi jóvátételt. Teljesen figyelmen kívül hagyva 300 ezer zsidó megmenekülését Budapesten az elzárt zsidó negyedben, ahol őket élelmezték, és a védett házakban, amelyek védettségét néhány kivételtől eltekintve tiszteletben tartotta a budapesti rendőrség, megvédve a randallírozó gyilasokkal szemben is, a nyilas hónapokban is.

Az emlékmű üzenete egyébként

A Szabadság tér szobrainak különös üzenete van. Ha majd fennáll a német sasos emlékmű, a tájékozódni érkező látogatónak elmondja, hogy Magyarországot megszállták a németek 1944. március 19-én. Majd a másik (ma is kötelezően kiemelkedő) megnyugtatja, hogy sebj, rá egy évre a szovjetek felszabadították az országot. Az éppen haladó elnök, Reagan szobra emlékeztethet, hogy a szimpatikus úr világbirodalma 1944. március 19-ét követően sürgősen kibombázta a magyar városokból a nácikat, ránk szabadította a szovjeteket 45 éves átnevelésre. majd ezt követően barátként berendezkedett nálunk, aminek állapotát a balliberális ellenzékkel ellenőrizteti.